

DEBRECZENI SZEMLE

IRODALMI, SZÍNHÁZI, ZENEI ÉS KÉPZŐMŰVÉSZETI HETILAP.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre	12 korona.
Fél évre	6 „
Negyed évre	3 „
Vidéki előfizetők bélyegköltsége egész évre 2 K.	

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

SZATHMÁRY ZOLTÁN.

Szerkesztőség és kiadóhivatal Piac-u. 71. szám.
(Schwartz-ház) II. emelet, feljárat I. fölépcsőn.

Hirdetések feladhatók a városi nyomdában Dózsa
György lap-metteur kezéhez is.

Színháznyitáskor.

A függöny felgördül és új művészerőkkel, színjátszó tehetségekkel gyarapodva indul el a debreczeni szintársulat a közönség meghódítására. Az a harc, melyet Zilahy Gyula vezérlete mellett most kezd meg a debreczeni színház művészgárdája a színház iránti érdeklődés felélesztésére és fokozására, nehezebb, de ha célt ér: dicsőségesebb is, mint valaha. A magyar színészet fénykorában egyedül és minden versenytárs nélkül teljesítette művészi, hazafias és kulturális hivatását. A színpad volt az egyetlen fórum, ahonnan hirdették a szabadságharc után levert, alkotmányától, szabadságától, nemzeti kulturájától megfosztott magyarságnak a feltámadásba vetett hitét, reményét. Ezekben a legendás időkben a magyar színész nemcsak mulattatta és szórakoztatta, hanem buzdította, bátorította a közönséget, mely imádkozni, himni, remélni járt a théátrumba. A mai új Magyarországnak honfoglaló munkáját végezték akkor a szívük, lelkesedésük és színjátszó erejük heroikus tüzevel a magyar színészek, akiknek a magyar tavasz ébredését hirdető missziójukban egy *Szigligeti Ede*, *Katona József*, *Madách Imre*, *Jókai Mór*, *Dobsa Lajos*, *Csepreghy Ferenc*, *Csiky Gergely*, *Rákosi Jenő*, *Dóczy Lajos* voltak munkatársaik. Ezek a nagy szellemek és nagy histriók szították a hamvadó magyar közszellem lángját, az akkor valóban világot jelentő magyar színpadi deszkákon.

Ezek a dicsőséges nagy idők szültek nagy tehetségeket, amelyek innen a debreczeni színpadról is beragyogták az egész országot. Ahogy forgatjuk, lapozgatjuk a debreczeni színészet történetének régi foliánsait, annak minden lapja azt hirdeti, hogy Debreczen első lelkes buzdítója és támogatója volt a magyar színészetnek már első szárnypróbálgatása idejében s később egy kevés híján mult, hogy Debreczen nem lett a színművészeti központ Budapest helyett, a vármegyék egyrésze, különösen az északkeleti vármegyék Debreczenben javasolván felállítani a tervezett Nemzeti Színházunkat. Kivette részét ez a város a magyar művészet honfoglalásának nehéz, küzdelmes munkájából. A debreczeni közönség hazafisága, művészetpártolása hamar közismert lett ország szerte, úgy, hogy örömmel, lelkesedéssel jöttek hozzánk játszani mindazok a művészi kiválóságok, akik egy század óta hirt, nevet, dicsőséget szereztek a magyar színészetnek. A magyar színészet uttörői

közül *Egressy Gábor*, *Prielle Kornélia*, *Szigeti Imre*, *Déryné*, *Jókainé Laborfalvi Róza*, *Munkácsy Flóra*, *Blaha Lujza*, *Vizváry Gyula*, *Bercsényi Béla*, *Hegedüs Ferenc*, *Odry Lehel*, *Zöldiné Krecsányi Sarolta*, *Együd István*, *Fektér Ferenc*, *Tanner István*, *Vidor Pál* a debreczeni színpadon kezdték meg országhódító művészi karrierjüket.

Vissza kell minderre emlékeznünk a színház mai megnyitásának napján azért, hogy a dicsőséges mult fényével világítsuk meg azt a manap sajnosan feledésbe menő igazságot, hogy a magyar színészetnek mégis csak kiváltságos hivatása van a magyar nemzeti kultúra és művészet fejlesztésében. Ha ezt a hivatást átérti a szintársulat és a közönség is, akkor a magyar színpadon újra fellángolnak a régi tüzek, újra harcba indulnak a nagy író- és művésztehetségek. És nem egyszerű szórakozóhely lesz a színház, hanem a magyar álmok, remények, küzdelmek új dicsőségeket termő fóruma.

*

A színész-hivatásnak ez a régi, nemes szelleme lelkesítse a magyar szintársulatot, mikor ma újra felgördül a függöny. Ha változtak is az idők, ne csüggedjenek el a színészek. Az új idők, a haladás, a modern kulturális eszmék merészen szárnyaló gondolatai frissítsék fel a magyar színpadot és színjátszókat. Ha megváltozott a korszellem, megváltozott a közönség izlése és igénye és új vágyak, új célok lelkesítik ma a tömeget, legyen ezeknek az új harcoknak, új tavasz ébredésének bátor, merész harsonása a magyar színpad. Ne csak a multak hagyományain merengjenek el, hanem nézzenek a jövőbe, — a Nyugat felé, — ahol új ösvényeken jár, új harci riadóval készül a közönség visszahódítására a mozik és kabarék hada által megostromolt színház. Ha a vidéki színészet nem követi szolgamódra a budapesti színházak programját és játékrendjét, hanem önálló, a maga erejében bizó hódításokkal igyekszik érvényesülni, akkor visszavarázsolja a magyar színészet régi dicsőségét, visszahódítja a közönséget a felületes, lelketlen szórakozások színes, csillogó, de üres, lelket nem nemesítő világából. És nemesak silány gyönyörök lesznek az új szintársulat működésének gyümölcsei, hanem komoly művészi törekvések tüze minden próbát kiállott, nemes, kulturális hódítások. Ugy legyen!

— Felelni fogok! — szoltam, de az is meglehet, hogy csupán gondoltam.

— Mondd meg nekem, mit csinálnak arra, megszire? — kérdezte a láthatlan hang és a rubintgyűrűs kéz a távolba intett.

Azt gondolom, így feleltem:

— Az emberek mindig ugyanazt csinálják. A gyermekek a nagyapák meséit hallgatják, a lányok, asszonyok szeretnek férfiakat és az öregek arra gondolnak, hogy ők is szerettek...

— Tehát szeretnek, mindig szeretnek? — sutogta a hang és a hang reszketett. — Talán te is szeretsz?

— Nem, én nem szeretek.

A rubintgyűrűs kéz megsimogatta az arcom:

— Szegény fiam.

Majd így folytatta a hang:

— Talán a szived rossz? Talán sokat szerettél már? Vagy talán nem találtad meg eddig azt, akit szeretni tudnál?

— Ez az utolsó igaz. Valóban nem találtam még nőt, akit szeretni tudnék, pedig nagyon szeretném megtalálni. Álomban néha láttam is már. De az álom elmulik és véle mulik szerelmem is.

— Megismernéd, ha most látnád álombéli szerelmedet?

— Ezer közül is megismerném, hisz gyakran látom őt éjjelente, amikor az éj susogni kezd fülem körül, mint valamely láthatatlan folyam. Az éjben csónak uszik és a csónakon jó az én szerelmem. Kérlek, mutasd meg nékem, hol található őt fel.

Az arenélküli arc ekkor megvilágosodott és aki előttem állott, nem volt más, mint szerelmem. Az a nő, akinek haja színét nem tudom, akinek szemét csupán álomban látom... Azaz, hogy nem látom, csupán érzem, amint a kéjt, a mámort, boldogságot szoktuk érezni. Rám nézett és mosolygott azzal a mosollyal, amelyet csupán álunkban szoktunk látni. Se örömet, se bánatot nem fejez ki ez a mosoly, csupán valami különös érzést, amelyet átplántál szivünkbe, hogy reggelre kelve magunk is mosolyogva, dudolgatva ébredünk fel e mosoly látásától. Ez az a mosoly, amelytől másnap báránnyelűket látunk a kék ég mezején, mint fehér libuskákat sétálni zöld tavaszi mezőben. Ez az az álombéli mosoly, amelytől a beteg elfelejti baját, a szegény gondját és az agg vénségét. Gyermekek és öreg látta már álmában ezt a mosolyt egy női arcról reá sugározni. Az álom mosolygott, mondják másnap és ekkor nem látják kietlennek az életet.

— Én százötven esztendő óta vagyok lakója e régi temetőnek, — mondta csendesen a nő. — Amig éltem, nagyuri dáma voltam és sokat szerettem. Azért nem szeret itt senki a temetőben. De az élők közül gyakran eljönnek ide sokan, akik engem szeretnek a szívük mélyében, anélkül, hogy valaha is láttak volna.

— Hogy lehet egy halottat szeretni? — mormogtam.

— Ha figyelsz, megérted. Megérted azt, amit mi ideát a tulvilágon mindnyájan tudunk. Mi nem haltunk ám meg, amint ti hiszitek. Mi tovább élünk, de csupán az álmokban. Mi vagyunk azok a rejtélyes, ismeretlen alakok, akiket álmokban látnak az emberek. Mi vagyunk azok, akiket sohasem látnak az ébrenlét álmaiban, mert nekünk nem szabad máskor megjelenni, csupán az álmokban. Sohasem gondoltál azon, hogy honnan jönnek elő azok az alakok, akiket álmaikban az emberek látnak? Az őszöreg emberek, a mogorva férfiak, a csábító mosolygású nők és a gyermekek? Nos, tehát ezek az alakok mi vagyunk, a régi halottak. Nekünk az a foglalkozásunk, hogy álmokat gondoljunk ki az élők számára. Éjjelkor utrakelünk és mindegyik elmegy a maga országutján a maga kiválasztott emberéhez. Leül ágya szélére és álmokat sugdos a fülébe. Ez a régi halottak hivatása a másvilágon, ama halottaké, akik nagyon sokáig feküdtek már s ez idő alatt jól viselték magukat. Éjjel után a halottak visszatérnek, de az álmok ott maradnak az emberek között.

— És mondd nekem, mindenkinek van kiválasztott halottja?

— A halottak válogatnak élők között. Mindig a régi halottól függ, hogy vajjon boldog vagy boldogtalan lesz-e az ő élője, akihez éjjelente álmokat mesélni eljár. Vannak jó és vannak rossz halottak. Volt itt egy asszony, aki mindenkit boldogtalaná tett, akihez eljárt. Az álmok, amelyeket elsuttogott, olyan álmok voltak, amelyek nyomában a boldogtalanság járt.

— És te milyen halott vagy?

Az asszony halkán nevetett:

— Balga kérdés. Gondolj arra, hogy voltál-e már boldog életedben? Nem mindig sóvárogtál, szenvedtél, epekedtél csupán? Voltál-e boldog máskor, mint csupán álmaidban?

— Sohasem voltam boldog. De ezután boldog akarok lenni, mert többé el nem bocsátalak, velem maradsz, mert szeretlek. Szeretsz-e engem?

— Nagyon szeretlek, — susogta az asszony, — hisz csupán azért járok hozzád, mert téged szeretlek egyedül az élők közül.

— Velem maradsz tehát mindörökre. Többé el nem válunk és örökkön álmodni fogok. Megtarthatlak-e magamnak mindörökre?

— Meg, — felelt az asszony és megölelt. — Jőjj velem. Végre eljöttél, kedvesem. Végre itt vagy s enyém vagy. Szeretlek, kimondhatatlanul szeretlek, ahogyan csupán a halottak tudnak szeretni. Jőjj, én kedvesem és légy az enyém.

Az asszony kézen fogva vezetett végig a holdfényes mezőkön. Hol és merre jártunk, nem tudom. Csupán álombéli szerelmemet láttam, aki végre az enyém lesz. Vég, örökre vége a szenvedéseknek, epekedéseknek. Aludni fogok örökre a kedvesem karjai között.

— Jöjj, édes, — sugta az asszony.

Egy nagy mezőn állottunk és a mezőn árnyak bolyongtak. Egyik-másik árnyból valami ruhaféle is megcsillant a holdsugarban, de arcokat nem lehetett látni.

— A halottak arcát csak azok látják, akiket szeretnek, — susogta kedvesem. — Ime, én megmutattam neked. Most már mindig látni fogod. Csak jöjj, jöjj velem.

Egyszerre egy mély, sötét kutat pillantottam meg lábam előtt. A kut mélységében sötét viz csillogott. Olyan mély volt a kut, hogy a tekintet sokára érte el fenekét. Körül bus váromladék, amely fölött denevérek csapongtak.

— Ezen az uton jöhetsz el hozzám... — susogta az asszony. — A kutba kell lépned és aztán mindörökké az enyém vagy. Az én szerelmeim az öngyilkosok.

Megrettenve léptem hátra.

— Nos, félsz talán?

— Félek — feleltem.

Az asszony, aki mellettem állott, hirtelen eltűnt mellőlem. Csupán gunyos nevetését hallottam a távolból. A kутnak nyoma veszett és én egyedül, busan maradtam a holdfényes mezőn...

S azóta mindig keresem a kutat, amelyen át eljuthatnék tulvilági kedvesemhez. De a kutat többé megtalálni nem tudom.

— — — — —
Az Éj mellettem ült és halk hangon mesélte e történetet.

— Aludj!... — mondta az Éj. — Talán te szerencsésebb leszel és megtalálsz a kutat.

Aludj!

SAISON.

A színház tájékaról.

Debreczen társadalmi élete a kelleténél jobban össze van forrva a debreczeni színház működésével. Nálunk az igazi holt-szezon akkor ér véget, mikor a színház kapui a nyári szünet után újból megnyílnak, mikor Zilahyné S. Vilma megkezdí barátnőinél a látogatásokat s Borbély Lili megjelenik nővéreivel az esti korzón.

Nagyon nehéz világot élünk. A pénzviszonyok mit sem javultak s a világ *hél* csodája után nyocadiknak azt hirdetik, hogy egy mázsa kukorica 11 forint az idén, mikor tavaly ugyanannyi koronáért vásárolhattuk, hogy a tavalyi 6—7 krajeáros borhoz egyáltalán nem is hasonlítható lőre ára 52 fillérnél kezdődik. Nyomorúsággal fenyeget a tél mindenképpen, de azért Irmay titkar a nagyobbik becsület-szavára fogadta, hogy a színházi bérlet 3—4000 koronával több, mint tavaly volt, már eddig is...

Mert Debreczenben a közönség egész téli életének gerince a színház.

*

Persze, hogy egész nyáron szidták Zilahyt a debreczeni Peturok, hogy így, hogy úgy!... De most azért senki sem akart elmaradni a színházról, mert akkor nem vehetett volna részt a színház igazgatásában... Mi ugyanis mindnyájan született színház vezető zsenik vagyunk s igaza van Zsülnek, aki a szinigazgatót így definiálja:

— Szinigazgató az az ember, akinek a mester-ségét mindenki jobban szereti tudni, mint az illető maga.

Ha egy kicsit gondolkodunk, befogjuk látni, hogy neki van igaza. Hiszen, ha hárman összejövünk a kávéházban, holt bizonyos, hogy ugyanannyi véleményünk van a színház igazgatásról, mint ahányan hozzá szólunk. Neki pedig 90,000 ember izlésének megfelelőleg kell igazgatni színházát.

*

A debreczeni közönség egyébként nagyon lelkes természetű. Mi csak a kávéházban, az igazgatóság, meg a színészek háta megett szidjuk a direktciót, az ensemblét, meg minden egyebet.

A publikum a temperamentumának szabad lobogást enged olyankor, ha nagyon tetszik neki valaki vagy valami a színpadon: de ha megfordítva van a dolog, oly tartózkodó, oly fegyelmezett viselkedésű, mint talán egyetlen egy más nemzetbeli közönség sem. Ez egy eredendő gavallér vonása a magyar publikumnak, amelyben van uri elnézés, respektálása a védtelenségnek és a tulajdon erkölcsének. A magyar közönség nem pisszeg és nem füttyöl, ha a színpadon még olyan hamisan énekelnek és még olyan homoruan domborítanak is. Az egyszerű debreczeni civis nagyon karakterisztikus magyarozatát adta ennek a magaviseletnek. Veleceben járván, elment egy színházba is. A tenorista átkozottul rekedten zengedezett, amire a publikum olasz szokás szerint irtózatossá piszsegésben és dühös lármban tört ki. Amire a mi emberünk megcsóválta a fejét és így szólt:

— Én már restellenék ilyet csinálni, *ha még annyira sajnálnám is a biléta árát.*

Ellenséges színházi tüntetés minálunk csak olyan esetben van, ha hazafias érzésünket vagy nemzeti érdekünket éri inzultus a színpadról. De konstatálni kell, hogy még ott is, ahol a füttyölés, piszsegés, szóval a nem tetszés hangos nyilvánítása bevett szokás, mint például az olaszoknál, ez a demonstráció mindig a színpad közvetlen, folyó mozgalmainak kritikája. Szól a rossz darabnak vagy a rossz előadásnak, de soha se visszhangja vagy következtése olyan dolgoknak, amelyek a színpadon kívül valók. A közönség a világon mindenütt érzi és tudja, hogy ítélkező joga a színházban csak a fölött van, amit a színház tetszésének vagy nem tetszésének bírálata-

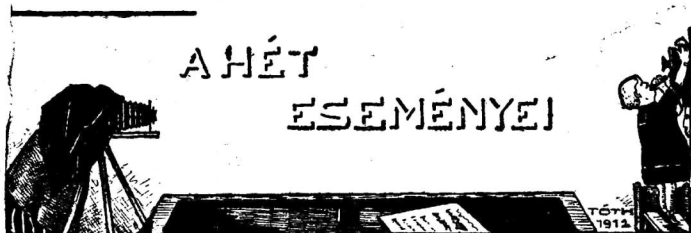
tára bocsát: darab fölött és előadás fölött. Az a körülmény, hogy a primadonna nagy fizetésért szerződött-e az igazgatójához vagy kicsiért, épp oly kevésbé lehet a közönség kedvének irányítója, mint az, hogy a direktor olcsón bérl-e a színházat, vagy drágán bérl. Ennyire mélyreható a közönség művészi érdeklődése sehol a világon se lehet.

ÜNNEPI ZAJBAN...

A Debreczeni Szemle számára írta: **Mohos Ágoston.**

*Ünnepi zajban, vásári zivajban,
Nem kereslek én tégedet;
Ott, ahol mások, bús komédiások
Kiaknázzák az életet.
Ahol a gondot bölcsek, bolondok
Felejtik, mint a csönd a zajt;
Tudom: a vágyad, a szíved, álmaid
Ilyen helyre téged sose hajt.*

*Hol szóttan árnyak zajtalan járnak,
Ahol csupán a csönd lakik,
Én oda járok, — kergetnek álmodok,
Én oda várok valakit.
Ahol virágok, hófehér virágok
Öröködnék majd a csönd felett;
Ahol az ajkak csókot, nem szomjaznak,
Ott találkozom én veled.*

— Szürke hét volt Debreczenre nézve az elmúlt hét, eseményekben nagyon szegény. Soha kényelmesebb dolga nem volt a krónikásnak, mint mostanában, mikor Debreczenben még soványabbak voltak az események, mint a múlt szezonban. Az egyetlen kiemelkedő mozzanat a színészeink megérkezése volt a színház kapunak megnyitása. Mert Bulgária hiába izeni meg a háborút, Tisza István és Lukács László is megbukhatik, de hogy a színház bérlete ne sikerüljön, hogy a nézőtér meg ne teljék, arról szó sincsen. A színháznyitás mozgalmainak jegyében evezünk át a ránk virradó hétre, amely bizonyára színesebb, élénkebb lesz debreczeni eseményekben is.

*

(?) A „Cenceurs hippique“-re, mely október hó 25. és 26-án megy végbe az ügetőverseny-pályán, páholyjegyek hétfőtől kezdve előjegyezhetők Molnár Ferenc nődivat-üzletében. A páholy ára mindkét versenynapra 15 korona.

*

(,) **Pénz és politika.** Áradás van. Az egyik folyam úgy leapadt, hogy a legkisebb hajócskákat se bírja emelni sekélyes vize: a másik meg úgy meg-

dagadt, hogy kiduzzadt a medréből és idegen területeket is elönt a hullámaival. A leapadt folyam — a pénz; a megáradt folyam a — politika. Ez az áradás immár szembeszökő. A politika folyamának a rendes medre: a parlament. Árterei a politikai klubok és a folyosó. Néha olyan sekély a vize, hogy az ágyában is csak halkán csörgedez. Ha az árteret is elönti, még az se rendkívüli állapot. Végre: a klub is, a folyosó is a politikusoké. De ma már akármerre nézünk, a politikai áradás habos hullámai sziszegnek mindenfelé. Képviselők suhogtatják a kardot a vivótermekben, képviselők csapnak össze még Bécsben is. A folyam — és pedig nem víz-, hanem tűzfolyam, — nem fér el se a medrében, se az árterén, se a kubik-gödrökben, gátat tört az indulat és a szenvedelem, az érdeklődés szenzációvá lobosodott. Szó sincs róla: az is baj, ha merev, mozdulatlan, vértelen a politikai élet: de az is baj, ha olyan túlságosan vérmes, amilyennek most mutatja magát. A vivóteremben a maguk privát ügyeit intézik el az emberek, a politikusnak pedig az lenne a hivatása, hogy közdolgot intézzen. A munkája az ország bajának a reparálása legyen és nem a maga bajának a reparálása. A képviselő úgy igyekezzék, hogy a képviselőházban tölthesse az idejét, nem pedig a vivóteremben. Az ország ellenségeivel birkózzék, ne a maga haragosaival. Szeretjük remélni, hogy ez az áradás mihamarább elmúlik és a vizek visszatérnek a maguk természetes medrébe.

*

(1) A debreczeni kártyásokat, kivéve a magán társadalmi egyesületeket, üldözőbe vette Rostás István rendőr-főkapitány, akire lépteny-nyomon panaszkodnak a kávéházak tulajdonosai stb. Így ismét felszínre került Debreczenben az a probléma, amelyről hamarosan kiderült, hogy sokkal könnyebb fölvetni, mint megoldani. Igaz, hogy korlátozni kellett a szerencse-játék lehetőségét. De még mielőtt ehhez a korláthoz eljutottak volna, hirtelen egy másik korlát állta el a szép terv útját. Meg kellett volna állapítani, hogy igazában mi is hát a szerencse játék? Mi az ártatlan, tehát megengedhető és melyik a veszedelmes, tehát üldözendő mulatság? Nagyon-nagyon sok ember fogja még törni a fejét ezen a kérdésen, nem is addig, amíg megoldja, hanem addig, amíg belé nem un a fejtörésbe. Mert ha akarom, egyik játék se szerencse játék. Roulettet is lehet kukoricára játszani és egy parti dominó is mehet akár egy millióba. Egyiket se tiltják se a roulet, se a dominó-játék szabályai. Ha eltiltják a bakkarát vagy a roulettet, mert ez hazárdjáték, az emberek máriást vagy tüzet fognak játszani — hazárd tétélekben. Az ugynevezett „buta véletlen“ kiküszöbölése a játékból, vagyis azoknak a játékformáknak az üldözése, amelyek semmiféle szaktudást nem követelnek a felektől, szintén nem küzdelem a hazárd játék ellen, mert hiszen ennek a küzdelemnek nem az a célja, hogy a szakképzett vagy éppen hivatásos

kártyások érdekeit megvédelmezze a kontárok szerencséje ellen. Nehány esztendővel ezelőtt egy fölfedezett berlini kártyabarlang botrányának tárgyalása alkalmával egy kiváló német jogász igen érdekes indítvánnyal állott elő. A hazard játék és a kártya-szenvedelem legjobb orvossága gyanánt azt ajánlotta, hogy *n ebüntessék meg a hamis játékot sem.* Ha az az ember, aki leül kártyázni, kívül érzi magát a jogrend és erkölesi rend védett területén, ha tudja, hogy ki van szolgáltatva minden hamisságnak és becsapatásnak a nélkül, hogy a megtorlásnak bármily törvényes eszközével rendelkeznek: akkor mindenki háromszor is meg fogja gondolni, mielőtt egy ilyen kirándulásra rászánja magát. Aki pedig mégis megcselekszi, azt se nem lehet, se nem érdemes megvédelmezni.

*

— **A hírlapok rendeleti uton** való megrendszabályozásáról sok szó esett. De végre is elültek a panaszok s a sajtó berkeiben csend honol. És jól is van ez így. A sajtószabadság meg van s ugyanolyan most is, mint minden más szabadság, ami van. Korlátlan szabadság azonban nincs, nem is lehet sehó, ahol megállapított rend szabályozza az életviszonyokat. Ez a megállapított rend: a törvény. Minden szabadság birodalma a törvény határáig terjed, de eddig elér minden szabadság. Ha tehát valamely intézménynek a szabadságáról beszélünk, soha se lehet szó valamelyes külön és különös szabadságról, mert a törvény egyformán törvény mindenkivel szemben és mindenki mellett. Az újságíró szabadsága nem lehet se több, se kevesebb, mint más emberé, mert cselekedeteinek felelősségét ugyancsak a törvények minősítik, mérik és szabályozzák, mint minden más polgáréit. A sajtótörvény nem egy speciális törvény kivételes engedelmekkel és kivételes megtorlásokkal, hanem csak része a jogvédelem általános szervezetének. Reakcióról csak akkor lehet beszélni, ha olyan hatalmi törekvés jelentkezik, amely a jogvédelemben aránytalanságot idézne elő polgár és polgár, intézmény és intézmény részese között, az egyiknek kevesebbet, a másiknak többet juttatna abból, amiből mindenkinek egyenlő rész dukál. Ez nem a sajtószabadság, hanem a polgári szabadság megtámadása lenne. Szó sem lehet róla, hogy most ilyesmitől tartanunk kellene. A reakció emlegetése nem más, mint — stylusa egy hangbeli irányzatnak, amely legutóbb a lapok egy részében divatossá lett. Ez a divat az öblösség, a tulzás, a vádaskodás, a véresszájuság, ha nem is egészen mult nélkül való, de bizonyos, hogy hiján van magyar hagyományoknak. Nem nekünk való divat, nem is fejlődés, hanem kinövés, amit orvosolni kell, de úgy véljük, a leghatásosabb szert ellene nem a törvény, hanem az egészséges jó izlés kodexe szolgáltathatja. Ez nem a magyar egyéniség hangja, amint hogy nem a magyar természet szükséglete volt a sok malackodó francia bohózat. Ahogy bevette a vad

izükért ezeket egy darab ideig a közönség, úgy érdekesnek tartja szintén a vad izéért és szintén darab ideig ezt a féktelen hangot is; de ahogy elég gyorsan megcsömörlött azoktól, meg fog csömörölni ettől a stilustól is. A közönség izlésétől függ minden, mert aki olyat árul, amit senki se vesz, az hamar be kell, hogy csukja a boltját. Vagy pedig — tisztességesebb portékát tart.

*

(!) **A mintaférj.** Az asszonyok végre szert tettek egy mintaférjre. Ha ezután ideált akarnak szabni arra a célra, hogy a férjek kit kövessenek, vagy kit közelítsenek meg, II. Vilmosra hivatkoznak. Mert II. Vilmos elkövette azt a páratlanul álló cselekedetet, hogy angolországi utja közben beállított egy masamódos üzletbe s ott három kalapot vásárolt a feleségének. Igen, nem is egyet, de hármát. Maga válogatta ki a kalapokat, s ami még ennél is több, maga fizette ki azokat. Hát bizony a német császár rosszra fordította a férjek dolgát, amikor bizonyosságot tett róla, hogy a magához hasonló férj is a lehetőségekhez tartozik. S miután a császár mutatja, hogy csakugyan van lehetőség arra, hogy a férj szerezzé be feleségének a kalapot, a feleségek ezután mindig erre a lehetőségre hivatkoznak s ehhez az egy lehetőséghez akarják átformálni az összes férjeket. De azért a férjek ne essenek kétségbe. Mert az adott eset nem csak azt mondja, hogy milyen a mintaférj, de megadja a feleségek igazi mintaképét is. Ha nekünk azt mondják a feleségek, hogy hol akad még egy férj, aki maga szerzi be a felesége kalapjait, mi erre azt feleljük, hogy hol akad még egy feleség, aki rábizna ilyet a férjére. Ahhoz tehát, hogy valaki mintaférj legyen, okvetlenül szükséges, hogy mintafeleség akadjon. S talán ezért oly ritkák közöttünk a német császárok.

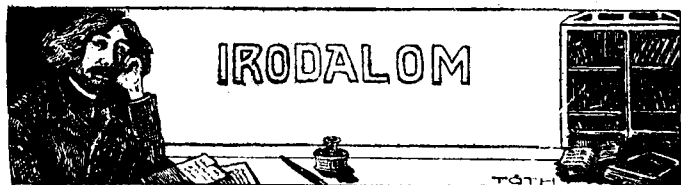
*

× **A repülő világ.** Már jóformán nincsen ország, nincsen hatalom, amelynek ne volna meg a maga repülőgépe és kormányozható léghajója. A levegő hősei, ha egyik-másik nyakát is szegi, nem fogynak, hanem szaporodnak, s lassan bár, de biztosan közeledik a levegőben való utazás problémája a megoldás felé. Meg fogjuk-e érni mi, kopaszodó és deresedő fejű emberek a repülés abszolút megvalósulását, hajos elgondolni. De a fiaink talán, az unokáink és dédunokáink bizonyosan. És amikor meglesz a repülés, ki fog derülni, hogy semmit se változtat a világon. Megint csak a sokaságé lesz az erő, a gazdagé a hatalom, a jóé az erény, az okosé a siker. A puska csak annak nem biztos fegyver, akinek nincsen puskája, az automobilon csak azt előzőm meg, aki gyalog jár, a pénzért csak azt lehet megvásárolni, akinek nincs pénze. A kukac is madár volna, ha szárnya nőne, a fecske is csuszó-mászó állat, ha kitéped a tollát. Ami mindenkié, annyi mint ami senkié. A repülés csak arra lesz jó, ha mindenki repül, hogy magasabbról pottyanhassunk alá.

(=) **Vakok városa.** Carmen Sylva a békések és a jók királynéja. Évtizedek óta ismerjük őt ebben a szerepében és bár koronát visel és asszony, sohasem lett ellenszenvenessé. Ezt már nem tudja elérni királyné, ehhez művészet és izlés kell. Ez a művészet kíséri halk lirájával minden lépését és ez muzsikál ki azokból a cikkekből is, melyeket a román poeta-királyné az árva gyermekek, az öregek és az üldözött zsidók védelmére ír. Most a vakok felé fordul királynői szeme. Egy tiszta, szerény és csendes városról álmodzik, ahol a vakok elfelejthetik gyámoltalanságukat és emberekül élhetnek. Ebbe a városba bevonul majd a vakok művészete, a zene is. Zenélő nyugalom, szintelen fehérség és illatos tisztaság lesz ebben a városban. Egy poeta álmodhat csak ilyet. Egy asszony meleg jósága. De egy királynő uralkodói bölcsességéről beszél az, hogy a vakokat emancipálja a napot-látók bántó gyámkodása alól és meg akarja teremteni társadalmunkat. Carmen Sylva bizonyára érzi, hogy minden emberi nagyság csak relativ. Ahol nincsen királynői palást, ott a koldusasszony condrája is ünnepi ékesség. A vakság is csak addig szégyen, míg van, aki lát. Ha nincs, akkor ez is természetes és létrejön a teljes egyenlőség. Ebben a nőiesen emelkedett gondolkodásban több filozófia és krisztusi bölcsesség van, mint a mai papok és dörgedelmes világjavítók összes frázisaiban.

*

— *Löbl Gyula és Társa* látszerész és fényképészet szaküzlete Piac-ú. 63. szám. Telefon szám 869.

A magyar drámairás első nyomai.

A Debreczeni Szemle számára írta: **Doktor.**

Van a Szent Gellért életírásában egy jelentéktelennek látszó epizód: Gellért püspök a királyhoz utazik. Fáradságos útja közben éjszakára regényes, erdős vidéken száll meg. Szent olvasmányaiiba merül s áhítatos elmélyedésében nem zavarja a malomkövek egyhangu zugása. Egyszerre női hangot hall. Az a szolgáló, aki a malmot hajtja, énekelni kezd. A püspök figyelni kezd s kísérőjéhez, Waltherhez, a csanádi zárda-iskola főnökéhez fordul, csodálkozva kérdezvén, hogy hallja-e a magyarok „symphonia“-ját? A szolgáló egyre dalol, hol vigan, hol szomoruan s Szent Gellért nem tud többé elmélyedni olvasmányaiiba, egész figyelmét leköti a sajtáságos ének s elmélkedik arról, hogy micsoda dallamu, micsoda változatosságú zene az, amit hall.

Minden időknék egyik legmélyebb szelleme: Wagner Rikárd, azt mondja, hogy a zene nem verseny-

társa, hanem szülőanyja a drámának.* Ha ez igaz, akkor a magyar dráma első nyomait irodalomtörténeti följegyzéseink közül ebben az életírásban, illetve az életírásnak az imént említett epizódjában kell keresnünk. Irodalomtörténetünkben Láncoz Gyula méltatta először érdeme szerint ezt az epizódot.

A magyar eredeti népzeneének első följegyzett nyoma ez s így talán még több joggal tartható a nemzeti drámairás első csirájának, mint az igricek és kobzosok éneke, mert hiszen valószínű, hogy ezek a jocularok, igricek, siposok, mimusok és kobzosok idegenből ideszakadt és soha magyarrá nem vedlett jövevények voltak.

De ez a szegény szolgáló, aki terhes munkája közepette dalolja szive vágyait és lelke érzéseit, nem idegen. A nép gyermeke. Éneke pedig eredeti és sajátosan magyar volt bizony, minden idegenszerűségtől elütő, mert hiszen épen e dallam ujsága, rithmusa, változatossága érdekli és izgatja a művelt olasz papot.

Ezt a jelentéktelennek, sőt talán nevetségesnek látszó kis epizódot nem szabad kicsinyelnie annak, aki a magyar dráma legelső nyomai után kutat; hiszen Schopenhauer is azt tartja, hogy a zene minden művészetek legelsője és teteje, mert a lényegről beszél, holott a többi művészetek csupán az árnyékról, mert egészen közvetlenül fejezi ki érzésvilágunk alapját, eredetét, állapotát és a legmélyebben rejtett vágyakat.

Ez a kis epizód azonban csak olyan elszigetelten álló, alig észrevehető nyom a magyar drámairás kezdetén, aminővel az évszázadok folyamán sokszor találkozunk, anélkül, hogy ezekből a szemekből egy — bármily lazán összefüggő — láncot tudnánk fűzni.

Évszázadok mulnak el, míg egy-egy olyan véletlenül felbukkanó nyomra akad a kutató, de egymásrahatásról, vagy fejlődésről — természetesen — szó sem lehet ezekben. A magyar dráma szerves, céltudatos és rendszeres fejlődéséről, fejlődésének irányairól csupán a magyar szinpad létrejöttének pillanatától lehet beszélni.

Más, szerencsésebb népeknél, ahol az évezredig tartó szüntelen belviszályok és véres külső háborúk nem tették keményé, zorddá, komollyá a lelkeket — mint nálunk — ahol a népek élete gondtalanabb, könnyebb, kedélye vidorabb, hangulata csapongóbb, társadalmi törekvése összeforrottabb, udvari élete pompásabb és nemzeti tartalomban dusabb volt, hamarabb fejlődhetett ki a játékos hajlam, az alakoskodás iránt való kedv s ott tényleg visszavezethető a dráma fejlődési útja ez évezred első századáig.

A keresztyén egyház, mely első hódító útjában — mélységes belátással és csodálatos okossággal — a maga új ünnepeit és szokásait a pogány ünnepekhez, a pogány szokásokhoz alkalmazta, hogy az átalakulás

* Chamberlain: „Das Drama Richard Wagners“. Leipzig, 1902.

kevésbé erőszakos változtatások útján jöjjön létre, hogy lassan-lassan, észrevétlenül legyen urrá a lelkek fölött — mindig az árral uszva s uszás közepette nagy ívben térítve a maga hitéhez az embereket — a játékra, alakoskodásra való hajlandóságot is hódító eszközévé avatta, tudván, hogy az emberek képzelhetőségére, lelki világára semminek olyan izgató, erős hatása nincsen, mint az eleven megérezkesítésnek.

„Amennyire bizonyos — írja Schiller, — hogy látható előadásnak mélyebb a hatása a holt betükénél és hideg elbeszélésénél, éppen annyira kétségbevonhatatlan az is, hogy a szinpadnak mélyebb és tartósabb a hatása, mint a morálnak és törvényeknek“.

Ha igaznak bizonyosodik ez a föltevés józan és fevilágodott századunkban, mennyivel komolyabb igazságot rejt magában a népek naiv korszakában! Mennyivel mélyebb, hatalmasabb és elhatározóbb befolyása lehetett a szinpompás és ragyogó istentiszteleti előadásoknak a pogánykor sötét idejében, a tág szemekkel bámoló, műveletlen, de éppen azért külső fény és csillogás iránt fogékonyabb lelkekre.

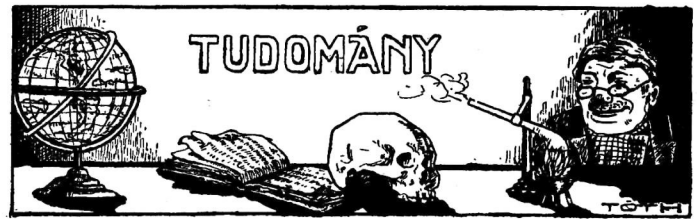
S ezt a papok igen jól tudták.

Igy történt azután, hogy az egyház, mely az 1279-iki budai zsinat kánonában szigorúan meg hagyja a papoknak, hogy a jocularokat, histriákat, mimusokat — e nagyon tisztességteleneket — ne hallgassák, az 1460-iki szepesi zsinat kánonában pedig megtiltja, hogy „a lelkészek Krisztus alamizsnájából mimusoknak, histrióknak és siposoknak valamit adjanak“ s áldozáshoz is csak akkor tarja őket bocsáthatóknak, ha két héttel a gyónás és áldozás előtt és két héttel azután megtartóztatják magukat az „ördögös mesterség“-től; az egyház, mely a világi szinpadot és drámairást a későbbi világos századokban is gyűlölségének tüzével üldözte és üldözi, mégis szülője, istápolója és fenntartója volt a szinpadnak és a drámairásnak egyaránt.

Minden nemzetnél az oltár volt a szinpad szülőanyja, a templom a hajléka s a papok a dajkái.

Olesó Jókai. Az ősz beálltával megint megnyílt a Jókai kincses ládája és a szebbnél-szebb alkotások kerülnek ki belőle. Most jelent meg: 71. szám. *Anekdotakönyv.* Harmadik sorozat. Részint igaz, részint költött humoros apróságok. — 72. szám. *Amerikai történetek.* „A vérontás angyala“ fantasztikus regény a középamerikai forradalom történetéből. „Egy magyar ur Amerikában“ az újvilág csodás társadalmi viszonyairól beszél. „A glóriás hölgy“ az amerikai humbug netovábbját mutatja be. — 73—77. sz. *Nincsen ördög.* Csodás regény egy nagyszivü férfiúról és egy szivtelen hölgyről. — 78—79. szám. *Csalavér.* Szenvedélyektől lüktető regény Szibériából. — 80. szám. *Tarka élet.* Apró rajzok, melyekben Jókai utólérhetetlen művész volt. Egy-egy szám ára 40 fillér.

Az e rovatban felsorolt művek kaphatók **Hegedüs és Sándor** könyvkiadóhivatalában, Kossuth-utca 11. szám.

A repülő ember.

Jegyzőlván napról-napra tökéletesednek a repülő gépek és mint a közel jövő eseményével számolhatunk azzal, hogy a repülőgép valóságos közlekedési eszközzé válik. Ennek úgy tudományos, mint gazdasági és társadalmi szempontból rendkívül nagy hatása lesz, amely előre szinte beláthatatlan, éppen ezért sokszor a legcsekélyebb tudás nélkül már rengeteget irtak erről a kérdéstről. Talán ép ily érdekes, de mindenesetre sokkal áttekinthetőbb az a kérdés, hogy mily hatást tesz a repülés az ember gondolat- és érzésvilágára, mert itt már analógiákra és részben tapasztalatokra támaszkodhatunk.

Minden új szerszám bizonyos mértékben fejleszti az emberi idegrendszert. Egyszerű példát véve, minden fűvágó vagy vágó szerszámnál a tapintási és az izomérezék egészen új benyomások alatt áll, amelyeknek jelentését, értelmét meg kell tanulni. Így válik a kapcsolat szervessé, a szerszám mintegy meghosszabbítása lesz a szervnek. A vívókardot érő ütések értelmét csak az foghatja jól fel, akinek a vivás vérebe ment át, akinek tapintási érzéke szinte a kardba költözött és aki vivás közben előálló izomérezeteket pillanatnyilag értelmezni tudja. Minden szerszám, eszköz külön nyelven szól az idegekhez s ennek értelmét és jelentését feliesen meg kell tanulni. Az ép és jól felidőtt idegrendszer rendkívül hajlandó új nyelvek megtanulására, holott ezek sokszor nagyon is komplikáltak. Ilyen például a lovaglás, amely oly sokoldalú és szerves összeköttetést kíván a ló mozgásával, sőt még idegrendszerével is, amelyről a legtöbb embernek, köztük sokszor még azoknak is, akiknek öntudatlanul meg van ez az érzéke, fogalma sincs. Ezen összeköttetés természetét — bár első pillanatra különösnek látszik — legjobban úgy fejezhető ki, hogy a lovas szalad, de a ló lábával. Ebben benne van az, hogy a gyakorlott lovas érzi a talai különbözőségeit, idejében érzi, ha a ló botlani kezd, már az elugrás pillanatában érzi, sikerült-e az ugrás, vagy sem, stb. Idejében észreveszi a ló szándékát, pl., ha meg akar szaladni és száz meg száz apróságot.

Az automobil a sebesség érzetén kívül egész sereg finom érzet értését és jelentőségének felfogását kívánja meg a vezetőtől. Az érzékeny kormány szerkezet használata, a lassítás-évsorítás nemcsak hogy nagy ügyességet, hanem valóságos külön autóidegrendszert, autoembert kíván meg.

Egy jó, szolid repülőgép vezetéséhez már alig kell valami finomabb érzék (nem a mostani sportrepülőgépekről szöveg) és ilyen értelemben csak a repülő sport (mótor nélkül) fejleszti, differenciálja az idegrendszert. Annál nagyobb mértékben növeli az emberi öntudatot, büszkeséget. Az ember a kiválóságot a magassággal fejezi ki, illetve abban szemléli. Az uralkodót trónusra ülteti, a görögök isteneiket az Olympusra képelték. A magasban, hegy-völgy felettova repülő, száguldó ember egyébként is emelkedett

tebbnek, többnek érzi magát. A tülekedő, lármás, füstös város fölé emelkedve, a lüktető lárma gyenge, szelid zsongássá válik, mire feljut hozzánk. A kedélynek valóságos eliksírje lehet egy ilyen légi utazás, hol lecsillapulnak a zaklatott idegek, a tüdő friss levegővel telik meg, a gondoskodást békeség szállja meg. Belátva a kicsinyes tülekedések céltalanságát, talán legnagyobb ellenségével is kibékülne az ember.

Es ezt is a háboru eszközévé akarják tenni? ! Különben ezen nem is csodálkozhatunk, mikor a katonákat Jézus nevében viszik gyilkolni. Harc a levegőben még gondolatnak is borzasztó. Akik annyira optimisták, hogy társadalmi átalakulás nélkül is lehetségesnek tartják a világbékét, bizalommal várják a repülőgépet, amelytől a háboru megszűntetését remélik.

A repülőgép elterjedése folytán meg fog változni az ember ítéléte a távolságokról, az ut és a határ fogalma mindjobban háttérbe lép, elmosódik. Mindent összevéve, a repülőgép növeli és differenciálja az ember öntudatát, sok dologban teljesen átalakítja gondolkodását, ami pedig gazdasági és társadalmi téren beálló hatását illeti, ahhoz legfeljebb a gőzgépé fogható.

A legerősebb ismertetőjele a nézetek elidegenedésének két ember között, ha mindegyik mond valami irónikusot a másiknak s egyik sem érzi meg rajta az iróniát.

A zene hatása a lelki előkelőségre.

(Folytatás.)

Oly népek, melyeknél a zene kultusza előre haladott volt, mindig nagy kulturát és műveltséget értek el. A zenét népszerűsíteni kell: furcsán hangzik ez, és mégis megvan a maga jogosultsága. Népszerűsíteni kell a magas zenét, a classikusot, de akármilyen zenéről is legyen szó, arra kell törekedni, hogy mindenütt a lehető legnagyobb legyen a zene-kultusz, mert az lesz alapja azután a többi műveltségnek is. Minden eszközt meg kellene ragadni a zene kulturájának szélesítésére. A mai kornak megvan ezen a téren is a maga előnye és sikere a régebbieké fölött.

A zenei érzés-közlésnek tökéletessége a legnagyobb, legszélesebb lehetőségek távlatát nyitja meg. Weininger, a nagy bécsi psychologus, a zenét tartja az emberiség abszolút legmagasabb produktumának. Ebben a megállapításban éreznünk kell az igazságot, ha a zenét objectiven, kívülről tekintjük. Mindenestre bizonyos az, hogy a legmélyebb életérzések a zene élvezése közben jutnak el hozzánk. És az egymást megértésnek, a lelkek között való érintkezésnek

is legtökéletesebb eszköze a zene. A zenével való közlés teljesen tökéletes, az egymás egyéniségének, hangulatának megértéséhez könnyen, természetesen jutunk el, az egyetlen lehető és biztos uton: a zene hidján, mely közvetlenül köti össze a lelkeket. Ez a nagy összekötő, egybegyűjtő hatás teszi a zenét ép oly rendkívül fontos tényezőjévé az emberi haladásnak, mely nem lehet más, mint a legtökéletesebb, legharmónikusabb együttérzés, együttműködés. — Ebben találja leghatásosabb szerepét a zene, mely — most már megállapíthatjuk, — valószínűleg akkor tűnt fel, mint az emberiség lelki életének egyik képzője, mikor a társadalmi élet kezdett szorosabb és biztosabb alapokon nyugvó lenni. A zene tehát az emberi fejlődésnek — lelki fejlődésnek — az alapja.

A zene rovatban felsorolt zeneművek kaphatók Csáthy Ferenc könyv-, papir- és zeneműkereskedésében Egyház-tér.

Frankfurtiak.

Rössler Károly vígjátéka 3 felvonásban. Először kerül színpadra a debreczeni színházban október 2-án.

Üzleti szempontból fényesen bevált az a színházi-trükk, mely az adófizető polgárság kárörvendezését kamatoztatja a fejedelmi udvarok, a fenségek és felségek kifigurázásával. Sok mulatságos és szatirikus darab pattant ki már ebből az ötletből és tavaly jól mulatott közönségünk a „Csáko és Kalap“ című komédián is, mely Rössler és Roda-Roda társszerzők jóvoltából ugyanezen a csapáson jutott diadalra.

Most Rössler Károly „A frankfurtiak“ című új vígjátékával ráduplázott a csákóra és kalapra. Rössler a *kifigurázott vérbeli királyokkal együtt színpadra vitte a kifigurázott pénz-királyokat is* igazi tőzsei élelmességgel. Rössler különös szerencséjének mondhatja azt is, hogy új művét a kitűnő Molnár Ferenc ültette át magyar nyelvre. Nem azért, mintha Molnár Ferenc a magyar tudós akadémia tagja és a magyar nyelvtudomány legfőbb őre volt, hanem, mert az ő kedves ötletességével csak segített Rössler humorán, nemhogy rontott volna.

Eltekintve ettől a sok szerencsétől, „A frankfurtiak“-ról készakarva sem mondhatjuk, hogy a darabírás remeke. Egyszerű, túlszerűen átlátszó meseszövegét a brüsszeli csipke szövétéhez nem szabad hasonlítani. A darab meséje szinte bájosan naiv. De az alapötlete fenomenális.

Rössler színpadra viszi a Rotschildokat, sőt darabjában kierőszakolja azt is, hogy az egyik Rotschild leányt feleségül kéri a taunisi uralkodó her-

ceg. S ez a házasság csakis a kis leány józan polgári szerelmén hiúsul meg.

A darabban természetesen a Rotschild-név nem szerepel, de mindenki sejtheti, mikor a frankfurti bankárcsalád öt tagja Anselm, Náthán, Salamon, Kark és Jakab a színpadon megjelenik, Bécsből, Párizsból, Londonból, Nápolyból és igazi bankárgöggel beszélnek meg pénzbeli viláгурalmuk egyes mozzanatait.

Igen bájos keretet ad a darabnak a *bieder-mayer-kor*, melybe a szerző cselekményét illesztette. Az első felvonásban a frankfurti, ősi családi házában vagyunk, ahol a nagyasszony, a fehérhaju özvegy él. Ide sereglik össze külföldi székhelyéről az öt fiú, a Bécsben székelő Salamon kivánságára. Kedves genre-képben gyönyörködhetünk, melyet élénkké tesz a szatirikus finomságokkal telehimezett családi társalgás. Megtudjuk végre, hogy Salamon két szenzációt rejteget a család számára. Először is bejelenti, hogy a család összes tagjainak *bároi rangot* adott az osztrák császár (természetesen nem ingyért). Azután bejelenti újabb tervét, melylyel még magasabbra emelheti a világ szemében a családi tekintélyt. Feleségül akarja adni egyetlen leányát, Charlotteot, egyik apró német fejedelemez, a taunusi uralkodó herceghez, aki 12 millió államkölcsonért fordult hozzá. A nagyasszony és két testvér ellenzi ezt a nagyzási hóbortnak is beillő tervet. De Salamon kijelenti, hogy a hercegnek egyetlen fillérje sincs már az állampénztárában s az ő számadása a legpozitívabb alappal bír. Sőt közli testvéreivel azt is, hogy másnap kirándulnak a fejedelem székhelyére.

A második felvonás az ifju taunusi herceg kastélyának kertjében játszik. A herceg fess, bohém fiú, aki nem csinál nagy dolgot abból, hogy a „frankfurti zsidók“ eljönnek hozzá vendégségbe. De annál inkább undorodik ettől az ő kuldos, hercegi nagybácsija. Váratlan vendég is érkezik, a szomszédos fejedelem s ezzel alkalmat nyer a szerző az ellentétek ötletes kiszínezésére. A sok góg vége mégis csak az, hogy mikor Salamon a leányát feleségül fölajánlotta, az uralkodó herceg, a zsidó atyafiságtól való rövid undorát legyőzve, kacagva belemeleg az üzletbe.

A harmadik felvonásban a bakárcsalád ősi fészkében a hercegi kérőt várják. S bár a nagyasszony még mindig ellenzi ezt a házasságot s a megjelent herceget is lebeszélni igyekszik, a fiatal uralkodó szavát tartja s a bankártestvérek diadalmas örömmel viszik a szomszéd terembe, hogy a szerződést aláírja. Csak a legifjabb, Jakab, maradt vissza és Charlotte, a bájos gyermek. Jakab elmondja miről van szó. A leány felháborodással tiltakozik az ellen, hogy őt itt egyszerűen eladják s mikor a herceg feleségül kéri, kikoszarazza. Végül bevallja, hogy Jakab nagybátyját szereti s az ő felesége lesz. A kis herceg uri módon visszakinálja az államkölc-

sonre vonatkozó szerződést, de a frankfurtiakban is győz az uri érzés és megadják a kölcsönt, annál is inkább, mert biztosítékul ugyis lekötötték az összes államjövőkét.

Ez az egész történetük a „frankfurtiaknak“. Mulatságosan megírt, egyszerű, kedves korkép. A végén a *morál*, melyet Charlotte szívhez szóló szavakban mond el: „Az egyszerű polgárleány a jó feleség csöndes, békés boldogságára vágyik, nem a fejedelmi udvar zajos külsőségeire, ahol nincs őszinteség s mindenki csak másnak él.“

HETI MŰSOR.

Szombaton szept. 28. Első előadás. Ujdonság. Bérletszünet. **Asszonyfaló.**

Vasárnap 29. Délután **Ártatlan Zsuzsi.** Operett.

Este **Asszonyfaló.** Operette. Kis bérlet.

Hétfőn 30. **Sasfiók.** Verses dráma. A) bérlet.

Kedden okt. 1. **Asszonyfaló.** Operette B) bérlet.

Szerdán 2. **Frankfurtiak.** Vigjáték. Ujdonság. C) bérlet.

Csütörtök 3. **Asszonyfaló.** A) bérlet.

Péntek 4. **Hölgyek öröme.** Vigjáték. Ujdonság. B) bérlet.

Szombat 5. **Hölgyek öröme.** Vigjáték. C) bérlet.

Vasárnap 6. Délután **Bánk bán.** Szünet.

Este **Aranylakodalom.** Énekes színjáték. Kis bérlet.

Az asszonyfaló.

Operette 3 felvonásban. Irta: Leó Stein és Lindau Károly. Fordította: Mérei Adolf. Zenéjét zerzette: Eyster Ödön.

Személyek:

Raffainé	—	—	—	—	—	Halasiné S. Etel.
Tilda, a leánya	—	—	—	—	—	Borbély Lili.
Maros Béla, őrnagy	—	—	—	—	—	Kassay Károly.
Camiló, unokaöccse	—	—	—	—	—	Falussy István.
Mary White	—	—	—	—	—	Zilahyné S. Vilma.
Donogán báró,	—	—	—	—	—	Szabó Gyula.
Sőtérné	—	—	—	—	—	O. Erdélyi Margit.
Millay, baronesz	—	—	—	—	—	Csepregi E.
Adél	—	—	—	—	—	Kállayné.
Nelly	—	—	—	—	—	Levendovszky I.
Katóka	—	—	—	—	—	Nagy Zsuzsa.
Lovászi)	Az „Asszonyfalók“				Kiss I. Sándor.
Szirák báró)	clubjának tisztviselői				Máthé Gyula.
Jankó, Maros inasa	—	—	—	—	—	Farkas Pál.
Lina, Raffainénál szobaleány	—	—	—	—	—	Kassayné.
Feri, a Mary inasa	—	—	—	—	—	Kállay K.

Első felvonás. Maros őrnagy kastélyába épp az asszonyfalók klubjának van az ülése. A klub elnöke és alapítója az őrnagy, aki azért lett asszonyfalóvá, mert egy fiatalkori szerelmében csalódott, és Mariska, akibe szerelmes volt, a más felesége lett. Egészen véletlenül a kastélyba kerül Mariska is, aki most özvegy és a kastély felét megvette az őrnagy rokonától és a két ember, akik még mindig szeretik egymást, közeli szomszédok lesznek.

Második felvonás. Mariska estélyt ad, amelyre az őrnagyot is meghívja. Az estélyen a kis Tilda, a régi tulajdonos leánya, aki Maros unokaöccsébe szerelmes, megkéri őt, hogy adja beleegyezését a házassághoz. Maros azonban félreérti Tildát, azt hiszi, hogy a leány neki vallott szerelmet és mert Mariskán most végre meg akarja bosszulni magát, kijelenti, hogy elveszi a leányt. Mariska elkeseredésében szintén eljegyz magát.

Harmadik felvonás. Az őrnagy kétségbe van esve, csomagol és el akar utazni. Csomagolás közben megtalálja Mariskának egy régi levelét, amelyet akkor, régen, nem kapott meg. A levélből kiderül, hogy Mariska még most is szereti őt és nem lett hitlen hozzá. Kiderülnek a félreértések, Mariska az őrnagy felesége lesz, Tildát pedig megkapja a fiatal hadnagy.

Ártatlan Zsuzsi.

Operette 3 felvonásban. Irta: May és D'Esvallieres. Fordította: Mérey Adolf. Zenéjét szerette: Jean Gilbert. Rendező: Kassay. Karmester: Mártonfalvy.

Személyek:

De Aubrais báró, magántudor	— —	Székely Gyula
Delfine, a felesége	— —	H. Serfőzi Etel
Jaquelin } a gyermekei	— —	Csanády Irma
Hubert }	— —	Bérczy Ernő
René Boislurette, hadnagy	— —	Falussy István
Poumarel, illatszergyáros	— —	Máthé Gyula
Susanne, a felesége	— —	Pénzes Emma
Charancey, magántudós	— —	Szabó Gyula
Rose, a felesége	— —	Torday Erzsi
Alexis, főpinczér	— —	Kassay Károly
Emil, picoló	— —	Irmay Pírka

Első felvonás. De Aubrais bárót, aki igen erkölcsös ember hírében áll, akadémiai tagnak választják meg. A báró tiszte az erénydíj odaítélése is és a kitűnő akadémikus az erénydíjat Pomarel illatszergyáros feleségének, Zsuzsinak, adja. Zsuzsi azonban éppen nem mutatkozik valami nagyon erényesnek, mert mihelyt férjét fegyvergyakorlatra hívják be, az első éjszaka elmegy De Aubrais báró fiával, Huberttel, mulatni a Moulin-Rouge-ba.

Második felvonás. A Moulin-Rouge-ban folyik a multság. Az egyik szeparéban mulat, már félig elázva Pomarel, aki nem utazott el, hanem átmulatta az estét. Ekkor érkezik meg Pomarelné Huberttel és véletlenül ugyanabba a szeparéba kerülnek, ahol az elázott Pomarel ül. Pomarelné hirtelen egy függöny mögé bujlik. A párok tehát mind együtt vannak, amikor betoppan a szeparékba Charancey, De Aubrais vetélytársa és meglátja a bárót. Elhatározza, hogy boszút áll az ellenfelén, leleplezi őt és a rendőrséget hivatja. A rendőrök behatolnak a báró szeparéjába és Charancey ekkor látja, hogy az a hölgy, akivel a báró mulatott, az ő felesége.

Harmadik felvonás. Az asszonyok mindent ügyesen kimagyaráznak a férjük előtt. Pomarelné azt mondja a férjének, hogy a romlott hölgyeket akarta a Moulin-Rouge-ban a jó utra téríteni, mint erénydíjas hölgy, Charanceyné pedig ugyanezzel a kifogással vágta ki magát. Charancey megbocsát feleségének, sőt De Aubraisnál az ő számára is erénydíjat eszközölt ki.

Sasfiók. (L'aiglon.)

Dráma. Irta: Rostand Edmond. Fordította: Ábrányi Emil. Rendező: Kemény Lajos.

Személyek:**I. felvonás. A növekvő szárnyak.**

Ferencz, reichstadti herceg	— —	Halasi Mariska.
Metternich	— —	Kemény Lajos.
Gentz Frigyes	— —	Lévai Farkas Pál.
A francia attaché	— —	Pethő Pál.
Prokesch-Osten lovag	— —	Kállay Károly.
De Lorges Tiburce	— —	Szakács Árpád.
Gróf Dietrichstein	— —	Máthé Gyula.
Báró Obenaus	— —	Szabó Gyula.
Gróf Bombelles	— —	Rózsa Jenő.
Az orvos	— —	Arday Árpád.
Az angol nagykövet	— —	Kovács Károly.
A szabó	— —	Szászalmi Gy.
Montenegró	— —	Repkai Béla.
Órmester a reichstadti h. ezredéből	— —	K. Imre Sándor.
Lakáj	— —	Perényi Kálmán.
Mária Luiza, pármái hercegnő	— —	Uti Gizella.
Camerata grófnő	— —	Kiss Mariska.
De Lorges Teréz	— —	Vajda Ilonka.
Kis főherceg	— —	Irmay Magda.
Kis főhercegnő	— —	Irmay Pírka.
Elsler Fanny	— —	Csanády Irma.
Grassalkovics hercegnő	— —	Ábrai Irén.
Főhercegnő	— —	Torday Erzsi.

II. felvonás. A csattogó szárnyak.

Ferencz, reichstadti herceg	— —	Halasi Mariska.
Flambeau Seraphin	— —	Szilágyi Ernő.
Prokesch-Osten lovag	— —	Kállay K.
Gróf Sedlinszky, rendőrőrnök	— —	Láng Lajos.
Marmont, tábornagy	— —	Székely Gyula.
Metternich	— —	Kemény Lajos.
Dietrichstein	— —	Máthé Gyula.
Főhercegnő	— —	Torday Erzsi.
Teréz	— —	Vajda Ilonka.
Nemes testőr	— —	Kovács Károly.

III. felvonás. A szétnyíló szárnyak.

Ferencz császár	— —	Kassay Károly.
Reichstadti herceg	— —	Halasi Mariska.

Flambeau	— —	Szilágyi Ernő.
Metternich	— —	Kemény Lajos.
Sedlinszky	— —	Falussy István.
Nemes testőr	— —	Kovács Károly.

IV. felvonás. A megtört szárnyak.

A herceg	— —	Halasi Mariska.
Flambeau	— —	Szilágyi Ernő.
Prokesch-Osten	— —	Kassay Károly.
Marmont, tábornagy	— —	Székely Gyula.
A francia attaché	— —	Pethő Pál.
Foresti kapitány	— —	Kolozsvári Albert
Camerata grófnő	— —	Kiss Mariska.

V. felvonás. Az összecusukott szárnyak.

A herceg	— —	Halasi Mariska.
Hartman tábornok	— —	Kolozsvári Albert
Prokesch-Osten	— —	Kállay Károly.
Metternich	— —	Kemény Lajos.
A prelátus	— —	Rózsa Jenő.
Mária Luiza	— —	Uti Giza.
A főhercegné	— —	Torday Erzsi.
Camerata grófnő	— —	Kiss Mariska.
Teréz	— —	Vajda Ilonka.

Első felvonás. Napoleon fia, a tizennyolc esztendősen ifju reichstadti herceg Bécsben él, Ferenc császár udvarában. A sasfiók körül folyik az intrika, ellene és mellette. Áruhában férhetnek csak hozzá hívei, akik megakarják szöktetni, köztük unokahuga. Az intrika szerelmi hálóban akarja megfogni és Elsler Fannyt, a híres táncosnőt csempezi be hozzá, hogy annak a karjaiban felejtse el származását és a küldetést, amely reá, mint Napoleon fiára vár.

Második felvonás. Egy év mul el. Az őrzet, a kémkörnyezet változatlan. A herceg katonákkal játszik és előttünk áll Napoleon fia; az ifju sas, aki Flambeutól megtudja, hogy odahaza, Franciaországban gondolnak rá, szeretettel és lelkesedéssel várják, hogy elfoglalja dicső atyja trónját.

Harmadik felvonás. Az ifju herceg meghódítja nagyapját, a császárt: egy szárnycsapás csak és ott lebeg, ahová vágyott, Franciaország trónja felett. Metternich meg akarja bénítani a szárnyakat. A herceg, miután Ferenc császár megtagadja Metternich tanácsára a segítséget, szökni készül. Azután Metternich, a kancellár áll előttünk, aki szavaival megakarja mérgezni Ferenc lelkét és ez sikerül is neki. Rövid pár szó az öldöklő méreg: „Atyjából semmi sincsen a fiuban!” Ez a pár szó összezuzza szárnyait, megmérgezi a sasfiók lelkét.

Negyedik felvonás. Híveinek sikerül megszöktetni a sasfiókot egy álarcos mulatságról, ahol — hogy kémeit félrevezesse — unokahuga magára ölti a herceg ezredesi egyenruháját. A wagrami csatásikon találkozik a szökni készülő herceg az összeesküvőkkel. Az összeesküvést felfedezik, híveit elfogják. Flambeau megöli magát és II. Napoleon visszaváltozik reichstadti herceggé, aki ezredének gyakorlatait vezeti.

Ötödik felvonás. A sasfiók lelke meg van mérgezve, a sasfiók végsőt vergődik és meghal.

A Frankfurtiak.

Vigjáték 3 felvonásban. Irta: Karl Rössler. Ford. Molnár Ferencz. Rendező: Lajthay Károly.

Személyek:

Gadula asszony	— —	H. Serfőzi Etel
Anselm	— —	Szilágyi Ernő
Nathan	— —	Lévai Farkas Pál
Salamon	— —	Zilahy Gyula
Carl	— —	Bérczy Ernő
Jakab	— —	Szászalmi Gy.
Charlotte	— —	Vajda Ilonka
Gusztáv herceg	— —	Lajthay Károly
Christoph Moritz őrgróf	— —	Perényi József
Eveline hercegnő	— —	Wirth Sári
Von Klauthal herceg	— —	Kassay Károly
A hercegnő	— —	Uti Gizella
Fehrenberg gróf	— —	Szabó Gyula
Von St. Georgesné	— —	M. Tordai Erzsi
Seulberg báró	— —	Máthé Gyula
Apát	— —	Pethő Pál
Issel tanácsos	— —	Perényi Kálmán
Komornyik	— —	Árdai Árpád
Bod. ékszerész	— —	Kőszeghy Károly
Róza	— —	Árdai Vilma
Lieschen	— —	Ábrai Irén

A Frankfurtiak szövege (meséje) olvasható a Debreczeni Szemle e számának színházi kritika rovatában.

Hölgyek öröme.

Vigjáték 3 felvonásban. Irta: Hennequin Maurice és Mitchel Gorges.
Fordította Heltai Jenő. Rendező: Lajtay Károly.

Személyek:

Blaise Pessac — — — — —	Lajthay Károly
Albert Pagevin — — — — —	Szabó Gyula
E. Planturel — — — — —	Lévai Farkas Pál
Prosper — — — — —	Máthé Gyula
Charles — — — — —	Repkai Béla
Egy leány — — — — —	Nagy Zsuzsi
Mary Ange — — — — —	Kiss Mariska
Nancy Planturd — — — — —	
Georgette Planturd — — — — —	Uti Gizella
Finette — — — — —	Wirth Sári
Des Herbettes bárónő — — — — —	Vajda Ilonka
De la Plata márkiné — — — — —	M. Tordai Erzsi
Mariette — — — — —	Székelyné
Blanche — — — — —	Jászay Juliska
Marguerite — — — — —	Kulinyi Karola
Auguste — — — — —	Csepreghy Emma
Justine — — — — —	Kállay Károlyné

Első felvonás. A Pagevin Planturel-cég bajban van, mert a hölgyközönség, amely a divattermet eddig kultiválta, kezd elmaradni. La Pacaudière, a csendes társ, hozza meg a mentőgondolatot: a céghez kell hódítani Blaise Pessacot, a konkurens divatcég művezetőjét, a hölgyek öröme és akkor a nők is utána fognak jönni. A két főnöknek tetszik az ötlet, bár attól tartanak, hogy Blaise veszedelmes lehet a főnöknek tekintetében is. Mindegyikük annyira bizik azonban a saját feleségében, hogy csak a másik feleségét félti. La Pacaudière legényember, de hévvel udvarol Marie-Angének, a kis gépirónőnek. Blaise megjelenik és a hódító allűrjeivel diktálja belépésének feltételeit.

Második felvonás. A férjek rémülten tapasztalják, hogy amitől félték, közeledik a bekövetkezéshez. Még mindig mindegyik a másik feleségéért aggódik. Kiszelik, hogy Blaise figyelmét felhívják Marie-Angera. Hivatkozva Pessac demokráta érzületére; nincs joga csak előkelő hölgyekre szorítkozni, a nép gyermekeiért is kell valamit cselekednie. Blaise belemegy a dologba, de nagy meglepetésére Marie-Ange egyszerűen kineveti; őt, a hölgyek öröme sem veszi, őt, akinek eddig minden asszony meghódolt, visszautasítja, Blaise el van ettől ragadtatva. Ah, ez aztán a sohasem tapasztalt, kellemes érzés!

Harmadik felvonás. A hölgyek versengenek Blaiseért. A férjek nagyon roszkor érkeznek. Mindegyik azt hiszi, hogy a másiknak a feleségét menti meg, igazában pedig egyikkel sincs baj, mert a valódi diadal Marie-Angének jut. Ő hódítja meg végképpen a hölgyek öröme.

14910—1912. sz.

Hirdetmény.

Debreczen szab. kir. város tanácsa közhírré teszi, hogy a Debreczeni helyi vasút részvénytársaság a vasút hálózatának kiegészítéseképpen tervbe vette a Magyar államvasutak Debreczen pályaudvarától kiindulólag a Homokkert és Szabó Kálmán-utcákon át a közvágóhídi vonalhoz való csatlakozással egy új vonal, továbbá a Kossuth-utca—közvágóhídi vonal 22/25. szelvénye közt kiterő vágány és fűtőház s végül a dohánybevéltő telepen vágányösszeköttetések létesítését.

A fenti létesítmények közigazgatási bejárása megkezdésének idejéül a Kereskedelemügyi m. kir. Miniszter ur az 1912. évi október hó 1-ső napjának d. e. 9 óráját, összejöveteli helyül pedig a városháza nagytanácstermet tüzte ki, ahová is az érdekeltek azzal az értesítéssel hivatnak meg, miszerint a létesítendő vonalvezetés helyszínrajza a debreczeni helyi vasút részvénytársaság hivatalos helyiségében (Petőfi-tér) közszemlére kitétetett és az az érdeklődők által a hivatalos órák alatt megtekinthető.

Debreczen, 1912. évi szeptember hó 16-án.

A városi Tanács.

17,455—1912.

Hirdetmény.

Debreczen sz. kir. város házipénztárának és az általa kezelt alapoknak 1913. évi költségeloirányzata elkészült és az a törvény rendelkezéséhez képest a folyó évi szeptember hó 23-ik napjától kezdődőleg a város számvevői hivatalánál (városháza I. emelet) 15 napi közszemlére kitétetett, ahol is az, a hivatalos órák alatt (8—1-ig) megtekinthető.

Erről a város adózó lakossága azon felhívással értesítettik, hogy a költségvetésre vonatkozó netaláni észrevételek a törvényhatósági bizottsági közgyűlés napját megelőzőleg öt nappal írásban, a városi Tanácshoz adhatók be.

Kelt Debreczen sz. kir. város Tanácsának 1912. évi szeptember hó 23-án tartott üléséből.

A városi Tanács.

Butorozott szoba kiadó.

Tágas, parkettes, előkelő butor berendezéssel

Piac-utca 71. szám II. emelet főlépcső. Teljesen

külön bejárat és lépcsőfeljárt

Megyeházával szemben.

AZ ELSŐ PILSNERI RÉSZVÉNY SÖRFŐZDE

és a MÜNCHENI „SPATEN“-sörgyár ker. képviselője

Hajdu, Bihar, Szabolcs, Szatmár és Borsodvármegyék területére úgy hordós, mint üveges sörökben

Fischbein Jenő sörnagykereskedőnél

Debreczen, Hatvan-utca 30 szám alatt.

Fenti sörgyártmányok kimérve kaphatók Debreczenben a Piac- és Kossuth-utca sarkán levő

Pilsneri sörház pinoéje éttermében és sörosarnokában.

Szabó Miklós

Debreczen, Piacz-utca 19. sz. alatt
(volt Ranunkel házbán.)

Rendelészerűen készült, kész
férfi, fiu és gyermekruha

különlegességek állandóan raktáron.

Felöltők, télikabátok.

Külön mértékszerinti
angol uri szabóság.

Helyi és megyei telefon 10—64.

Legolcsóbb szabott árak
minden darabon feltüntetve.